

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2009

Μάθημα: Αρχαία Ελληνικά

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τετάρτη, 27 Μαΐου 2009, ώρα 7:30 -10:00

ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ
ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΟΚΤΩ (8) ΣΕΛΙΔΕΣ

A. Διδαγμένα κείμενα για μετάφραση

(μονάδες 30)

<p>α. Ζεύς οὖν δείσας περὶ τῷ γενεὶ ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. //</p> <p>ἔρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· //</p> <p>καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; Ἐπὶ πάντας ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· //</p> <p>οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.</p> <p style="text-align: right;">Πλάτωνος <i>Πρωταγόρας</i> IB</p>	<p><u>Μον</u></p> <p>5</p> <p>5</p> <p>3</p> <p>4</p> <p><u>17</u></p>
<p>β. Διαφέρομεν δὲ καὶ ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων τοῖσδε.//</p> <p>τήν τε γὰρ πόλιν κοινὴν παρέχομεν καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξηνηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος, ὃ μὴ κρυφθὲν ἂν τις τῶν πολεμίων ἰδὼν ὠφελῆθει, //</p> <p>πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ πλεόν καὶ ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ· //</p> <p>καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθύς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, //</p> <p>ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν.</p> <p style="text-align: right;">Θουκυδίδου <i>Ἱστορίαι</i> Β' 39</p>	<p>2</p> <p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>2</p> <p><u>13</u></p>

B. Αδίδακτο κείμενο για μετάφραση

(μονάδες 25)

	Μον.
Φημί γὰρ χρῆναί <u>σε</u> τοὺς μὲν Ἕλληνας εὐεργετεῖν, Μακεδόνων δὲ βασιλεύειν, <u>τῶν</u> δὲ <u>βαρβάρων</u> ὡς πλείστων ἄρχειν.//	5
Ἦν γὰρ ταῦτα πράπτης, ἅπαντές σοι χάριν ἔξουσιν, οἱ μὲν Ἕλληνες ὑπὲρ ὧν ἂν εὖ πάσχωσιν, Μακεδόνες δ' ἦν <u>βασιλικῶς</u> ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς αὐτῶν ἐπιστατῆς, //	6
τὸ δὲ τῶν ἄλλων γένος, ἦν <u>διὰ σε</u> βαρβαρικῆς δεσποτείας ἀπαλλαγέντες Ἑλληνικῆς ἐπιμελείας τύχωσιν.//	4
Ταῦθ' ὅπως μὲν γέγραπται τοῖς καιροῖς καὶ ταῖς ἀκριβείαις, παρ' ὑμῶν <u>τῶν ἀκουόντων</u> <u>πυνθάνεσθαι</u> δίκαιόν ἐστιν· //	5
ὅτι μέντοι βελτίω τούτων καὶ μᾶλλον ἀρμόττοντα τοῖς ὑπάρχουσιν οὐδεὶς ἂν σοι συμβουλευέσειεν, σαφῶς εἰδέναι νομίζω.	5
Ἰσοκράτους <i>Φίλιππος</i> 154-155	25
<ul style="list-style-type: none"> • τοῖς καιροῖς καὶ ταῖς ἀκριβείαις = σύμφωνα με τις περιστάσεις και την ακρίβεια των γεγονότων • πυνθάνομαι = πληροφοροῦμαι, ζητῶ να μάθω 	

Μετάφραση

Ισχυρίζομαι¹, λοιπόν, ότι πρέπει από τη μια εσύ να ευεργετήσεις τους Έλληνες, από την άλλη να είσαι βασιλιάς των Μακεδόνων² και να γίνεις κύριος όσο το δυνατό περισσότερων βαρβάρων. Γιατί, αν κάνεις³ αυτά, όλοι θα σου χρωστούν ευγνωμοσύνη, οι μεν Έλληνες για τις ευεργεσίες που τυχόν (θα) τους προσφέρεις⁴, οι δε Μακεδόνες, αν (θα) τους κυβερνάς σαν βασιλιάς και όχι σαν τύραννος και οι άλλες φυλές, αν, αφού απαλλαγούν εξαιτίας σου από την κυριαρχία των βαρβάρων (θα) τύχουν της φροντίδας της Ελλάδας. Αυτά, όπως έχουν γραφτεί, σύμφωνα με τις περιστάσεις και την ακρίβεια των γεγονότων, είναι δίκαιο να πληροφοροῦμαι από σας που (θα) ακούετε. Νομίζω ότι γνωρίζω καλά ότι κανείς δε θα μπορούσε να σου δώσει καλύτερες συμβουλές από αυτές και πιο ταιριαστές με αυτά (τα δεδομένα) που υπάρχουν⁵.

¹ Λέγω² να βασιλεύεις στους Μακεδόνες³ αν κάνεις αυτές τις ενέργειες⁴ γι' αυτά τα οποία τυχόν δεχτούν ως ευεργεσίες⁵ και πιο ταιριαστές με την τωρινή κατάσταση.

Γ. Αδίδακτο κείμενο για ορθογραφία

(μονάδες 10)

Θηραμένης δὲ ἀναστὰς ἔλεξεν· Ἀλλὰ πρῶτον μὲν μνησθήσομαι, ὧ ἄνδρες, ὃ τελευταῖον κατ' ἐμοῦ εἶπε. Φησὶ γάρ με τοὺς στρατηγούς ἀποκτεῖναι κατηγοροῦντα. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἤρχον δήπου τοῦ κατ' ἐκείνων λόγου, ἀλλ' ἐκείνοι ἔφασαν προσταχθέν μοι ὑφ' ἑαυτῶν οὐκ ἀνελέσθαι τοὺς δυστυχοῦντας ἐν τῇ περὶ Λέσβον ναυμαχίᾳ.

Ξενοφώντος *Ἑλληνικά* Β 35

- Αφαιρούνται:
- (α) 0,25 μονάδες για κάθε τονικό λάθος ή παράλειψη τόνου, πνεύματος ή υπογεγραμμένης
  - (β) 0,5 για κάθε άλλο λάθος
  - (γ) σε περίπτωση που συνδυάζονται οι περιπτώσεις (α) και (β) αφαιρείται 0,5.

Δ. Παρατηρήσεις στο αδίδακτο κείμενο

(μονάδες 20)

1. α. *εύεργετείν* :
Να γράψετε τον πιο πάνω τύπο στο β' πρόσωπο ενικού της υποτακτικής και ευκτικής στον ίδιο χρόνο και την ίδια φωνή.
εύεργετείν – **εύεργετῆς, εύεργετοῖς**
(μον. 0,5x2=1)
- β. *πάσχωσιν* :
Να γράψετε τον πιο πάνω τύπο στο απαρέμφατο αορίστου β' και στη μετοχή αορίστου β' (ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους) .
πάσχωσιν - **παθεῖν**
παθῶν
(μον. 0,5x2=1)
- γ. *γέγραπται* :
Να γράψετε τον αντίστοιχο τύπο της οριστικής ενεστώτα και αορίστου στην ίδια φωνή.
γέγραπται : **γράφεται**
έγραψατο/έγραφθη/έγραφη
(μον. 0,5x2=1)

- δ. *τύχωσιν*
Να γράψετε τον πιο πάνω τύπο στο α' πρόσωπο ενικού της οριστικής μέλλοντα και της οριστικής παρακειμένου στην ίδια φωνή.

τύχωσιν : **τεύξομαι**
τετύχηκα (τέτευχα)

(μον. 0,5x2=1)

- ε. *συμβουλεύσειεν*.
Να γράψετε το γ' πρόσωπο πληθυντικού της οριστικής και προστακτικής στον ίδιο χρόνο και στην ίδια φωνή.

συμβουλεύσειεν: **συνεβούλευσαν**
συμβουλευσάντων / συμβουλευσάτων

(μον. 0,5x2=1)

2. α. *πλείστων, σαφῶς*:
Να γράψετε τους άλλους βαθμούς (μονολεκτικούς τύπους) των πιο πάνω λέξεων στον ίδιο γραμματικό τύπο. Στην περίπτωση του επιθέτου να διατηρήσετε αμετάβλητα την πτώση, τον αριθμό και το γένος.

<u>Θετικός</u>	<u>Συγκριτικός</u>	<u>Υπερθετικός</u>
πολλῶν	πλειόνων/ πλεόνων	<i>πλείστων</i>

<i>σαφῶς</i>	σαφέστερον	σαφέστατα
--------------	-------------------	------------------

(μονάδες 0,5x4=2)

- β. *φημί, σε, ἅπαντες, χάριν, ἐπιμελείας, ταῦτα (ταῦθ'), τῶν ἀκουόντων, τοῖς ὑπάρχουσιν*:

Να μεταφέρετε τους πιο πάνω τύπους στον αντίθετο αριθμό.

φημί - **φαμέν**
σε - **ὑμᾶς**
ἅπαντες - **ἅπας**
χάριν - **χάριτας**
ἐπιμελείας - **ἐπιμελειῶν**
ταῦτα (ταῦθ') - **τοῦτο**
τῶν ἀκουόντων - **τοῦ ἀκούοντος**
τοῖς ὑπάρχουσιν - **τῶ ὑπάρχοντι**

(μον. 0,5x8=4)

3. α. *σε, βασιλικῶς, τῶν βαρβάρων, διὰ σέ, τῶν ἀκουόντων, πυνθάνεσθαι* :
Να αναγνωρίσετε συντακτικά τους πιο πάνω τύπους (είναι υπογραμμισμένοι στο αδίδακτο κείμενο).

σε - υποκείμενο του (τελικού απαρεμφάτου) *εὐεργετῆιν*
βασιλικῶς - επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου
τῶν βαρβάρων - αντικείμενο του (τελικού απαρεμφάτου) *ἄρχειν*
διὰ σέ - εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του (εξωτερικού) αναγκαστικού αιτίου
τῶν ἀκουόντων - επιθετική ή αναφορική μετοχή
πυνθάνεσθαι - τελικό απαρέμφατο / υποκείμενο της πρόσωπης έκφρασης *δικαιὸν ἔστιν*.

(μον. 0,5X6=3)

- β. [...] *ὅτι μέντοι βελτίω τούτων καὶ μᾶλλον ἀρμόττοντα τοῖς ὑπάρχουσιν οὐδεὶς ἄν σοι συμβουλεύσειεν* [...] :
Να αναγνωρίσετε το είδος της πιο πάνω πρότασης και τη συντακτική της θέση στο κείμενο.

Είδος: **ειδική πρόταση**

Συντακτική θέση: **αντικείμενο στο (ειδικό απαρέμφατο) εἶδέναι**
(μονάδες 1X2=2)

4. *ἦν γὰρ ταῦτα πράττης, ἅπαντές σοι χάριν ἔξουσιν* :
Να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο (υπόθεση, απόδοση, εκφορά, σημασία) και να τον μετατρέψετε έτσι, ώστε να δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού.

Υπόθεση : **ἦν... πράττης (0, 25)**

Απόδοση: **ἔξουσιν (0, 25)**

Εκφορά: **Υπόθεση: ἦν + υποτακτική (0,25)**

Απόδοση: οριστική μέλλοντα (0,25)

Σημασία: **Προσδοκώμενο (1)**

Αντίθετο του πραγματικού:

Υπόθεση: **εἰ ἔπραττες (ἔπραξας) (1)**

Απόδοση: **εἶχον ἄν (ἔσχον ἄν) (1)**

(μονάδες 4)

Ε. Μεταφορά νεοελληνικού κειμένου στα αρχαία ελληνικά (μονάδες 5)

Οι πολίτες που υπακούουν στους νόμους της πατρίδας από εσωτερικό σεβασμό και μάχονται γενναία εναντίον των εχθρών είναι άξιοι επαίνου. Όλοι εμείς, αυτούς πρέπει να μιμούμαστε.

Ενδεικτικές απαντήσεις

Οἱ πολῖται οἱ διὰ δέος πειθόμενοι¹ τοῖς τῆς πατρίδος νόμοις 1.5

**καὶ μετ' ἀνδρείας τοῖς πολεμίοις² μαχόμενοι³,
ἄξιοι ἐπαίνου εἰσίν. 2**

Πάντας ἡμᾶς, τούτους χρῆ⁴ μιμεῖσθαι⁵. 1.5

Κάθε λέξη βαθμολογείται με 0.25 μον.

Οι πιο κάτω λέξεις βαθμολογούνται με 0.5 μον.:

**οἱ πειθόμενοι
τοῖς νόμοις
ἡμᾶς
μιμεῖσθαι (μιμητέοι εἰσίν / μιμητέον ἐστίν)**

II. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (μονάδες 10)

1. Να, δέχομαι ότι οι Αθηναίοι, όπως και οι άλλοι Έλληνες, είναι μυαλωμένοι άνθρωποι. Βλέπω λοιπόν, όταν έχουμε συνέλευση στην εκκλησία του δήμου, ότι όσες φορές η πόλη πρόκειται να αποφασίσει κάτι για οικοδομικά, στέλνουν και φέρνουν τους οικοδόμους να τους συμβουλευσουν για τα οικοδομήματα και όταν πρόκειται για ναυπηγικά, τους ναυπηγούς· το ίδιο γίνεται και για όλα τα άλλα, όσα πιστεύουν ότι μαθαίνονται και διδάσκονται· κι αν κάποιος άλλος, που δεν τον νομίζουν εκείνοι τεχνικό, πάει να δώσει γνώμη, κι ας είναι πολύ όμορφος και πλούσιος και από γενιά, δεν τον ακούν καθόλου περισσότερο, αλλά τον κοροϊδεύουν και δημιουργούν θόρυβο, ωστόσο ή μόνος του αυτός που επιχειρεί να μιλήσει αποχωρήσει ζαλισμένος από το θόρυβο, ή οι τοξότες τον τραβήξουν από το βήμα ή τον βγάλουν έξω με διαταγή των πρυτάνεων. Έτσι λοιπόν φέρνονται, όταν πρόκειται για ζητήματα που αφορούν τεχνικές γνώσεις· όταν όμως πρόκειται να σκεφτούν για όσα αναφέρονται στη διακυβέρνηση γενικά της πόλεως, όμοια τότε σηκώνεται και τους δίνει τη γνώμη του και οικοδόμος και

¹ οἱ πείθονται

² ἄχθροσ, ἄναντίοις, πρὸς πολεμίοις/ἐχθροῦς, ἐναντίοις, ἐπὶ πολεμίοις/ἐχθροῦς, ἐναντίοις

³ (οἱ) μάχονται, πολεμοῦσιν /πολεμοῦντες

⁴ δεῖ

⁵ Η πρόταση **Πάντας ἡμᾶς τούτους χρῆ μιμεῖσθαι** μπορεί να αποδοθεί και με τα ακόλουθα: οὔτοι μιμητέοι πᾶσιν ἡμῖν εἰσίν / τούτους πᾶσιν ἡμῖν μιμητέον ἐστίν.

χαλκιάς και σκυτοτόμος, έμπορος και ναυτικός, πλούσιος και φτωχός, ευγενής και άνθρωπος του λαού, και κανείς δεν τους μαλλώνει γι' αυτό, όπως τους πριν, ότι χωρίς πουθενά να σπουδάσει, και ενώ δεν είχε δάσκαλο να τον διδάξει, σηκώνεται και θέλει να δίνει γνώμη· γιατί είναι φανερό, πως αυτό δεν το νομίζουν διδακτό. Και μη νομίζεις ότι μόνο στις δημόσιες υποθέσεις είναι έτσι.

α. Σύμφωνα με το πιο πάνω απόσπασμα, να αναφέρετε τα **δύο** επιχειρήματα με τα οποία ο Σωκράτης υποστηρίζει τη θέση ότι η αρετή δεν είναι διδακτή.
(μονάδες 4)

β. Πού στοχεύει ο Σωκράτης υποστηρίζοντας την πιο πάνω θέση;
(μονάδες 2)

α) Σύμφωνα με το απόσπασμα τα δύο επιχειρήματα του Σωκράτη με τα οποία υποστηρίζει τη θέση για το μη διδακτό της αρετής είναι:

- Όταν οι Αθηναίοι ασχολούνται με τεχνικά ζητήματα, ακούνε μόνο τη γνώμη του ειδικού. Άρα σε τεχνικά θέματα πιστεύουν ότι υπάρχει ο ειδικός για να τα διδάξει.
- Όταν οι Αθηναίοι ασχολούνται με πολιτικά ζητήματα όλοι, ανεξάρτητα από μόρφωση, πλούτο, κοινωνική θέση, μιλούν στην εκκλησία του δήμου. Άρα δεν πιστεύουν ότι υπάρχει δάσκαλος (ειδικός) της πολιτικής αρετής.

(μον. 2 X 2 =4)

β) Ο Σωκράτης υποστηρίζοντας τη θέση για το μη διδακτό της αρετής στοχεύει κυρίως στο να προκαλέσει την απάντηση του Πρωταγόρα και να τον οδηγήσει σε διαλεκτική συζήτηση. Επιδιώκει ακόμη να τονίσει ότι η πολιτική αρετή δεν μπορεί να διδαχθεί με τον τρόπο που διδάσκεται μια τέχνη ούτε με τη μετάδοση έτοιμων γνώσεων αλλά μόνο με τη διαλεκτική.

(μον. 2)

2. Στο δεύτερο διδαγμένο απόσπασμα Ι.Α. (β) στη σελ. 1 να εντοπίσετε και να σχολιάσετε (σε 10 περίπου γραμμές) **δύο** σημεία στα οποία ο Περικλής τονίζει την υπεροχή της Αθήνας έναντι της Σπάρτης στον τομέα των πολεμικών.

(μονάδες 4)

Τα σημεία στα οποία ο Περικλής τονίζει την υπεροχή της Αθήνας έναντι της Σπάρτης είναι:

- ***Τὴν τε γὰρ πόλιν κοινὴν παρέχομεν καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξηνηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος.***
Οι Αθηναίοι έχουν την πόλη ανοιχτή σε όλους, η πόλη ήταν πνευματικό, πολιτιστικό, οικονομικό και παιδευτικό κέντρο, σε αντίθεση με τη Σπάρτη, η οποία απαγόρευε στους ξένους να παραμένουν στο έδαφός της

(ξενηλασίαι), επειδή πίστευαν πως οι ξένοι μπορούσαν να ασκήσουν επιβλαβή επίδραση στον τρόπο ζωής τους.

- **πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ πλέον καὶ ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ.**

Οι Σπαρτιάτες προετοιμάζονται διαρκώς για πόλεμο και εξασκούνται σε τεχνάσματα για να εξαπατούν τους αντιπάλους, ενώ οι Αθηναίοι χαρακτηρίζονται από ευψυχία, δηλαδή από την εσωτερική ορμή και το υψηλό αγωνιστικό φρόνημα που δεν επιβάλλεται με νόμους αλλά πηγάζει από τη συνειδητή θέληση να υπερασπίσουν την πατρίδα.

- **καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθύς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι ... ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν :**

Αν και οι Αθηναίοι ζουν μια άνετη ζωή σε περίοδο ειρήνης, εντούτοις βαδίζουν στον πόλεμο με όχι λιγότερο αγωνιστικό φρόνημα από τους Σπαρτιάτες που συνεχώς προετοιμάζονται.

(μον. 2Χ2=4 μονάδες)

- ΤΕΛΟΣ-